

**FACULTATEA DE ȘTIINȚE POLITICE, ADMINISTRATIVE ȘI ALE COMUNICĂRII
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE POLITICE ȘI ALE COMUNICĂRII
UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI**

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

**AFFILIATIVE ETHNICITY, TRANSNATIONAL HABITUS, AND SOCIAL
CHANGE IN MULTIETHNIC TRANSYLVANIA**

STUDENT DOCTORAND: OVIDIU OLTEAN

COORDONATOR: DR. HABIL. REMUS GABRIEL ANGHEL

CLUJ-NAPOCA

2021

CUPRINS

DECLARAȚIE PE PROPRIA RĂSPUNDERE	1
ABSTRACT	2
CUPRINS	4
MULȚUMIRI.....	6
CAPITOLUL 1. INTRODUCERE.....	7
CAPITOLUL 2. CADRU TEORETIC ȘI METODOLOGIE.....	23
CAPITOLUL 3. MIGRAȚIA ETNICILOR GERMANI DIN ROMÂNIA	39
CAPITOLUL 4. APARIȚIA UNEI CULTURI A MIGRAȚIEI ÎN TRANSILVANIA	59
CAPITOLUL 5. AFILIERE ETNICĂ, NEGOCIEREA GRANIȚELOR ETNICE ȘI MOBILITATE SOCIALĂ	72
CAPITOLUL 6. AFILIERE ETNICĂ, ANTREPRENORIAL ȘI DEZVOLTARE ECONOMICĂ	115
CAPITOLUL 7. MIGRAȚIE DE ÎNTOARCERE, HABITUS TRANSNAȚIONAL ȘI REMITERI SOCIALE	127

CAPITOLUL 8. DEMOCRATIZARE SELECTIVĂ, POLITICA MINORITĂȚILOR ETNICE, ȘI REVITALIZAREA VIEȚII ASOCIATIVE GERMANE DIN TRANSILVANIA.....	156
CAPITOLUL 9. APARIȚIA UNEI COMUNITĂȚI GERMANE TRANSNAȚIONALE.....	194
CAPITOLUL 10. CUM PUTEM ÎNȚELEGE ACESTE TRANSFORMĂRI?	198
BIBLIOGRAFIE	205

REZUMAT

Cercetarea de față explorează efectele migrației într-una dintre cele mai importante țări sursă ale migrației din Europa. Lucrarea urmărește să înțeleagă modul în care migrația a afectat comunitățile multietnice din Transilvania, o regiune caracterizată de diversitate etnică cu un lung istoric de migrație, și să răspundă unor întrebări ridicate de migrația etnicilor germani din România, insuficient analizate până acum. Într-un context în care migrația a modificat și a schimbat multe dintre instituțiile și structurile subiacente ale societății, remodelând relațiile de familie, modificând valorile și așteptările societății, permițând oamenilor să își asume noi identități și poziții sociale, studiile despre migrația românească au rămas preponderent concentrate asupra aspectelor economice, pierzând din vedere alte fenomene și transformări sociale mai largi de ordin cultural și social. În acest sens, cercetarea de față încearcă să facă lumină asupra schimbărilor sociale care au apărut în urma unuia dintre cele mai importante fluxuri migratorii care au marcat și modelat societatea românească. Acesta își propune să înțeleagă consecințele migrației minorității germane, care a început în timpul celui de-al doilea război mondial și a continuat în timpul comunismului. Cercetarea explorează schimbările care au loc la nivelurile micro și meso ale societății, analizând interacțiunea dintre migrație, schimbare etnică și rearticulare a vieții asociative a minorității germane. Teza își propune să înțeleagă de ce, într-un context în care există din ce în ce mai puțini etnici germani, migrația a crescut numărul de vorbitori de limbă germană și a transformat minoritatea germană într-un actor politic, social și cultural extrem de relevant pentru comunitățile multietnice din sudul Transilvaniei.

Lucrarea este rezultatul unei cercetări de teren care se întinde pe câțiva ani, în timpul căreia am realizat interviuri și am petrecut perioade extinse de timp cu membrii organizațiilor minorității germane din România și cu diverse grupuri de tineri care vorbesc limba germană și studiază la școli cu predare în limba germană. Prin deoalarea proceselor de schimbare etnică și revitalizare politică și culturală a minorității germane, teza evidențiază felul în care migrația și mobilitatea transnațională sunt responsabile de transmiterea unor practici și norme participative care influențează consolidarea și dezvoltarea societății civile și sistemele democratice locale. Studiul fluxurilor migratorii din sudul Transilvaniei ne informează despre procesele mai mari care au apărut în regiune în ultimele trei decenii, ilustrând modul în care afinitatea etnică în creștere pentru

cultura și comunitatea germană este responsabilă, printre altele, de crearea unui canal și a unor structuri care permit absorbția remiterilor sociale și sistemelor de practici și valori pe care etnicii germani care se întorc le aduc cu ei în locurile de origine. Aceste sisteme de practici și valori sunt instituționalizate în cadrul organizațiilor minorității germane din România și difuzate mai departe în alte structuri și formațiuni de bază ale societății civile locale. În conformitate cu alte lucrări recente privind migrația și schimbările etnice și sociale, cercetarea subliniază modul în care migrația și mobilitatea și resursele simbolice și capitalul social pe care migranții români le câștigă prin migrație sunt instrumentalizate și utilizate pentru modernizarea societății de origine și pentru asumarea unei anumite poziții și identității simbolice a societății respective într-o geografie simbolică a valorilor și prestigiului cultural. Cu toate acestea, spre deosebire de alte lucrări care explorează procese similare, cercetarea de față evidențiază instrumentalizarea atât a resurselor simbolice cât și a celor practice, pe care migranții și comunitățile locale le dobândesc prin migrație, ilustrând modul în care resursele dobândite și difuzate de migranți în comunitățile de origine explică apariția practicilor participative și dezvoltarea unei societăți civile mai inclusive și deschise. Pe lângă că poate fi citită ca un studiu de migrație, teza poate fi citită și ca o lucrare despre schimbare socială și democratizare în Europa de Est. Lucrarea arată cum sistemele democratice sunt articulate pe structuri locale de participare și influențate de mobilitate și de remiterile sociale care modelează aceste sisteme locale. Cu alte cuvinte, procesele democratice nu sunt doar produsul unor dinamici locale. Ele sunt puternic influențate de mobilitate și de procese care transcend contextul național. Citită din perspectiva studiilor despre diversitate etnică și etnopolitică în Europa Centrală și de Est, unde diversitatea etnică și politica minorităților au fost asociate adeseori cu competiția etnică și procese prin care minoritățile etnice încearcă să dobândească drepturi colective și recunoaștere în contexte unde statul și instituțiile sale sunt percepute drept proprietatea de drept a majorității naționale, această cercetare subliniază cum în unele contexte, diversitatea etnică poate contribui la consolidarea democrației și la crearea unor structuri care transgresează granițele etnice.

Lucrarea este structurată în felul următor:

În partea de introducere prezint scopul și obiectivele acestei cercetări și câteva dintre conceptele teoretice cu ajutorul cărora analizez procesele de schimbare etnică și schimbare socială din localitățile multietnice din sudul Transilvaniei.

În capitolul 2 prezint metodologia. Discut în primul rând conceptele de afinitate etnică și apartenență etnică. În al doilea rând, îmi poziționez efortul de cercetare în literatura de specialitate despre migrație și schimbări sociale, în timp ce în a treia secțiune descriu metodele de colectare a datelor și ofer mai multe informații despre munca mea de teren, precum și despre problemele întâlnite în timpul cercetării de teren, cum ar fi aspectele etice ale cercetării, reflexivitatea și intersubiectivitatea.

În capitolul 3 mă concentrez pe înțelegerea contextului social și istoric și a factorilor care i-au determinat pe etnicii germani din România (cu accent pe sașii din Transilvania) să emigreze în Germania. Voi trece în revistă literatura care acoperă transformările prin care au trecut comunitățile germane din România în ultimele decenii și o voi lega de studiile mai recente care discută felul în care aceștia și-au reevaluat legăturile cu locurile de origine după plecarea în Germania. Acest capitol conține, de asemenea, informații statistice care ilustrează dinamica migratorie a germanilor din România, precum și cifre care descriu evoluția demografică a minorității germane.

În capitolul 4 analizez impactul migrației etnicilor germani asupra comunităților de origine și explic felul în care aceasta a generat o întreagă cultură a migrației și o fascinație pentru Germania și Occident în Transilvania. Îmi construiesc analiza pe baza interviurilor semi-structurate, observației participative și pe numeroaselor discuții pe care le-am purtat cu migranți români și familiile acestora și pe expunerea îndelungată la viața socială din aceste comunități.

În capitolul 5 explorez procesele de schimbare etnică și revitalizare culturală. Analiza acestor procese se bazează pe interviurile semi-structurate și discuțiile purtate cu membrii acestor grupuri sociale din sudul Transilvaniei și cu observația participativă îndelungată în cadrul organizațiilor și instituțiilor minorității germane din România.

În capitolul 6 explorez interacțiunea dintre schimbarea etnică și revitalizarea culturală germană și dezvoltarea economică din aceste zone. Explorez legătura dintre valorizarea patrimoniului etnic german (material și imaterial) din România și recent descoperita valoare pe care acesta îl generează precum și legătura cu creșterea investițiilor germane în regiune și crearea unei piețe în care limba germană este apreciată și puternic valorizată.

În capitolul 7 documentez diferitele tipuri de migrație de întoarcere a etnicilor germani. Capitolul se bazează pe analiza interviurilor și discuțiilor efectuate cu migranți întorși temporar și permanent permanenți și cu grupurile locale de vorbitori de germană. Acest capitol își propune să înțeleagă motivația etnicilor germani de a se întoarce și să descrie practicile de întoarcere și rutele lor de mobilitate, dar și să descopere impactul întoarcerii lor asupra proceselor de schimbare etnică și revitalizare a culturii și minorității germane. Capitolul se bazează pe un articol care a fost publicat anterior ca un capitol independent cu titlul „Instituții minoritare, migrație transnațională germană de întoarcere și schimbări sociale în Transilvania”. Capitolul a apărut în volumul colectiv „Întoarcerea transnațională și schimbarea socială. Ierarhii, identități și idei”, editat de Remus G. Anghel, Margit Fauser și Paolo Boccagni și publicat de Anthem Press, Londra (2019).

În capitolul 8 analizez impactul acestor procese asupra arhitecturii instituționale a instituțiilor minoritare germane și interconectarea acestor procese cu procesele mai largi de schimbare socială care au loc în societatea românească. Capitolul se bazează pe munca de teren desfășurată în orașul Sibiu și zona înconjurătoare în ultimii ani. Am realizat interviuri cu membrii activi ai instituțiilor minorității germane, cu absolvenții școlilor germane, precum și cu etnici germani mai în vârstă și localnicii care locuiesc în aceste zone. Mă concentrez în special pe organizațiile de tineret ale Forumului Democrat al Germanilor din România, pe congregațiile evanghelice luterane locale și pe asociațiile de tineret ale Bisericii Evanghelice Luterane, pe școlile de predare germane și grupurile locale de dansuri populare, o instituție locală importantă a multor comunități germane din România. Capitolul se bazează pe trei articole pe care le-am publicat anterior sub diferite forme în alte publicații. Una a fost publicată în *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, Vol. 39, Numărul 7, Articolul 3, cu titlul „Migrația transnațională și revitalizare etnică și religioasă în rândul minorității germane din România”. Al doilea a fost publicat ca un capitol independent cu titlul „Mobilitate, împrumut cultural și rearticulare asociativă în rândul minorității germane din

România” și a apărut în volumul colectiv „Un veac frământat. Germanii din România după 1918”, coordonat de Ottmar Trașcă și Remus G. Anghel, și publicat de Editura ISPMN, Cluj-Napoca (2018). Și într-o anumită măsură pe capitolul „Reinventarea și apropierea germanității în Transilvania. Mobilități transnaționale și procese de recompunere etnică și socială” care a apărut în volumul colectiv „Reinventând Germanitatea. Etnicizare, mobilitate și împrumut cultural la marginea Europei”, coordonat de Ovidiu Oltean, Remus G. Anghel și Christian Schuster, și publicat de Editura Tritonic, București (2017).

În capitolul 9 explorez câteva reflecții venite din comunitatea săsească transilvăneană cu privire la statutul lor și perspectivele lor de viitor. Capitolul încheie câteva dintre discuțiile începute în lucrare și poate fi citit ca o deschidere a capitolului de concluzii care urmează imediat după aceea.

În capitolul 10 voi pune aceste procese în perspectivă și voi explica efectele acestei schimbări etnice și sociale și revitalizarea minorităților germane asupra populației locale și a sistemelor sociale și ierarhiilor locale, precum și impactul acestora asupra societății românești în ansamblu.

Conceptele teoretice care încadrează și ghidează această analiză sunt structurate în jurul identității etnice și apartenenței etnice, migrației transnaționale de întoarcere și schimbărilor sociale. Privesc identitatea etnică nu ca un atribut static și fix, ci mai degrabă o categorie contextuală și situațională care este „adoptată și afișată în funcție de restricțiile impuse de diverse sisteme și contexte sociale” (Nagel, 1996: 45). Văd grupurile etnice nu ca „unități statice fundamentale”, ci mai degrabă ca agenți colectivi care lucrează în mod constant pentru a crea și rearticula grupuri etnice prin redesenarea și consolidarea granițelor sociale și simbolice care le diferențiază și le disting de alte grupuri (Brubaker, 2004). Pornind de la o abordare teoretică dezvoltată de Ervin B. Kosta (2018), Elisabeth Becker (2015) și Tomás R. Jiménez (2010) analizez aceasta dinamică de construire a granițelor etnice ca o „negociere complexă” a diferențelor în care atât „nucleul”, precum și cei din afara acestuia, dețin pârghii și instrumente care le permit să participe la negocierea granițelor etnice (Kosta, 2018; Becker, 2015).

Cuvinte cheie: etnicitate afiliativă, afinitate etnică, migrație etnică, sasii ardeleni, migrație de întoarcere, schimbare socială

